

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АНАЛІЗУ СТАНУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПЕРЕД БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ

Л.І. Кудь, Черкаська філія Української академії банківської справи

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Більшість вітчизняних підприємств віддає перевагу продажу товарів за фактом оплати, а не в кредит. Однак товари відвантажуються, оборотні фонди зменшуються, і зростає дебіторська заборгованість. Необхідно здійснювати нагляд. Контроль за ситуацією дає змогу продавцю не лише зменшити саму дебіторську заборгованість, а і витрати на її утримання.

Під умовами кредиту слід розуміти вплив загальних економічних тенденцій і кон'юнктури ринку, що склалися.

Особливо підвищується значення аналізу дебіторської заборгованості в період інфляції.

Джерелом аналізу є баланс, а для внутрішнього аналізу застосовуються також дані аналітичного обліку.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

За П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод, та може бути достовірно визначена її сума.

Якщо у підприємства є сумніви щодо своєчасності її оплати, то така заборгованість вважається сумнівною.

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Дебіторська заборгованість в залежності від дати виникнення буває:

- 1) I група – з 1-го по 30-й день виникнення;
- 2) II група – з 31-го по 60-й день виникнення;
- 3) III група – з 61-го по 90-й день з дати виникнення;
- 4) IV група – з 91-го до року з дати виникнення;
- 5) V група – з 1-го року до 3-х років з дати виникнення;
- 6) VI група – більш ніж 3 роки з дати виникнення [2].

До підсумку балансу дебіторська заборгованість включається за чистою реалізаційною вартістю, яка визначається як різниця між сумою поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та резервом сумнівних боргів.

Величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її

погашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутоків поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображується у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної діяльності” [5, с. 187].

Безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи або послуги списується в момент її визнання за рахунок резерву сумнівних боргів, який формується на дату балансу на підставі даних бухгалтерського обліку минулих звітних періодів. Тобто при створенні резерву сумнівних боргів збільшуються інші витрати операційної діяльності, а списання безнадійної заборгованості відбувається не за рахунок зменшення нарахованого доходу, а за рахунок зменшення резерву сумнівних боргів.

“Враховуючи досвід українських підприємців, що ведуть успішну господарську діяльність, і більшості західних фірм, дебіторська заборгованість у їхніх активах становить 20-21 %. Цей показник є одним із основних чинників, що визначають загальну суму неоплачених рахунків за дебіторською заборгованістю у будь-який період.” [4, с. 92].

Аналіз дебіторської заборгованості здійснюється за показниками:

1. Оборотність дебіторської заборгованості:

$$Oд = \frac{B}{D},$$

де $Oд$ – оборотність дебіторської заборгованості;

B – виручка від реалізації продукції;

D – середня дебіторська заборгованість.

2. Період погашення дебіторської заборгованості:

$$Пд = \frac{90}{Oд},$$

де $Пд$ – період погашення дебіторської заборгованості;

$Oд$ – оборотність дебіторської заборгованості.

3. Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі активів:

$$Da = \frac{Dз}{Па} \cdot 100,$$

де Da – частка дебіторської заборгованості в поточних активах;
 $Dз$ – дебіторська заборгованість;
 $Па$ – поточні активи.

4. Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації.

$$Dз = \frac{D}{B};$$

де D – середня величина дебіторської заборгованості;
 B – виручка від реалізації.

5. Частка сумнівної дебіторської заборгованості в загальному обсязі заборгованості.

Методика аналізу показників оборотності дебіторської заборгованості: дані за звітний період порівнюють з даними за минулий період, тобто розглядають у динаміці.

На підставі розрахунків можна зробити висновок щодо того, поліпшився чи погіршився стан розрахунків з покупцями проти минулого періоду.

Якщо на підприємстві зросла сумнівна заборгованість, а також загальна частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів, то це свідчить про зниження ліквідності поточних активів і про погіршення фінансового стану підприємства.

Необхідно тримати під контролем співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Значне перевищення дебіторської заборгованості знижує фінансову стабільність підприємства, і виникає необхідність в додатковому залученні джерел фінансування.

Позичкові кошти, у тому числі й кредиторська заборгованість, займають значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства, і тому необхідно аналізувати наряду з дебіторською кредиторську заборгованість.

Кредиторська заборгованість – це найбільш “вагома” частина зобов’язань підприємства, до яких тепер включаються довгострокові і поточні зобов’язання, забезпечення і непередбачені зобов’язання, які раніше не враховувалися.

Відповідно до п. 3 П(С)БО 1 зобов’язання – це заборгованість підприємства, яка виникла в результаті минулих подій і погашення якої у майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди.

Відповідно до П(С)БО 11 кредиторську заборгованість можна класифікувати як довгострокову і поточну.

Зобов’язання буде визнане поточним, якщо воно відповідає критеріям. Таке зобов’язання повинно бути погашене:

- 1) або протягом 12 місяців, починаючи з дати балансу;

2) або протягом операційного циклу підприємства (тобто проміжку часу між купівлею запасів для здійснення діяльності і отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції, товарів або послуг), навіть якщо він перевищує 12 місяців.

Зобов'язання, які не можна назвати поточними, вважаються довгостроковими. Крім того, довгостроковими вважаються зобов'язання, які:

- 1) хоча і підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, однак первинний термін їх погашення був більше 12 місяців, і до затвердження фінансової звітності існують угоди про переоформлення цих зобов'язань на довгострокові;
- 2) відкриті за кредитною угодою, яка хоча і передбачає у випадку порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим станом підприємства, погашення зобов'язань на вимогу кредитора, однак:
 - до затвердження фінансової звітності кредитор погодився не вимагати погашення зобов'язань;
 - протягом 12 місяців не очікується подальших порушень кредитної угоди.

Аналіз кредиторської заборгованості починають з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 “Баланс”. Розраховують питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі.

Визначають причини і фактори, що вплинули на її зміни. Основною причиною змін кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі.

Оборотність кредиторської заборгованості розраховується за тією самою формулою, що й дебіторської, але в знаменнику відображають суму обороту для закупівлі сировини, матеріалів.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає складання розрахунково-платіжного балансу.

В результаті такого порівняльного аналізу можна виявити:

- 1) збільшення або зменшення дебіторської заборгованості;
- 2) збільшення або зменшення кредиторської заборгованості.

Як збільшення, так і зменшення дебіторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців.

Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської заборгованості може бути наслідком неплатоспроможності покупців.

Наявність кредитового сальдо в розрахунково-платіжному балансі свідчить про те, що майбутні платежі перекриються майбутніми надходженнями. Кожен випадок виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості повинен ретельно розглядатись на підприємстві.

Список літератури

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. № 2121-III.
2. Економічний аналіз: Навчальний посібник / За ред. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 540.

3. Івахненко В.М., Горбатюк М.І., Львовчкін В.С. Економічний аналіз. – К.: КНЕУ, 1999. – С. 176.
4. Карбовник А.М. Деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю та її вплив на джерела формування оборотних активів // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 92-97.
5. Курсом реформ – облік 2000: Навчально-практичний посібник у двох частинах. Ч. І. – Дніпропетровськ: ТОВ “Баланс-Клуб”, 2000. – С. 336.
6. Петрик О. Аудит дебіторської заборгованості відповідно до національних нормативів аудиту та положень (стандартів) бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 7. – С. 10-19.
7. Третяк О.Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств // Фінанси України. – 2001. – № 12. – С. 95-102.

Кудь, Л. І. Пропозиції щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства перед банківськими установами [Текст] / Л. І. Кудь // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2003. – Т. 8. – С. 269-274.